

AİLE İÇİ PROBLEMLER KARŞISINDA KUR'AN'IN TESELLİ BOYUTU¹

The Consolation Dimension of the Qoran in the Face of Family Problems

Salih GEDÜK

Eğitim Görevlisi, Dr., Diyanet Kayseri Dini Yüksek İhtisas Merkezi Müdürlüğü,
Kayseri/Türkiye

Dr. Education Person, Religious Affairs Kayseri Religious High Specialization Center
Directorate, Kayseri/Turkey

salihgeduk2@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-4895-6533

DOI 10.34085/buifd.793681

Öz

Toplumun temel taşı olan ailenin ayakta kalması toplumun ayakta kalması ile doğru orantılıdır. Toplumun geleceği olan sağlıklı nesillerin yetişmesi muhakkak ki bir arada yaşayan, mutlu bir aile ortamında mümkün olmaktadır. Bununla birlikte insanın olduğu yerde sorunların ortaya çıkması son derece doğaldır. Bu sorunlar karşısında aileyi bir arada tutabilmek ve mutlu bir şekilde varlığını devam ettirebilmek toplum için son derece önem arz etmektedir. Bu çalışmada ailede ortaya çıkan sorunların çözüme kavuşturulması noktasında nasıl bir yol takip edilmesi gerektiği Kur'an'dan hareketle ortaya konulmaya çalışıldı. Farklı sûrelerde yer alan ayetler bir araya getirilerek konuya dair bütüncül bir bakış elde edilmeye çalışıldı. Gerekli görülen yerlerde konuyla ilgili hadislere de müracaat edildi. Konu incelenirken öncelikle evlilik sürecinde erkekten veya kadından kaynaklı sorunlar ele alınacak ve Kur'an'ın bu sorunlara karşı ortaya koymuş olduğu çözüm önerileri değerlendirildi. Ardından boşanma aşamasında ve sonrasında yaşanması muhtemel sorunlar ayrı ayrı ele alındı. Bunun yanında Kur'an'ın aile bütünlüğünü ve devamını sağlamak üzere eşlere çizdiği hukuki ve ahlaki yol haritasının yanında onların psikolojilerini nasıl göz önünde bulundurduğu ve yaşanan sorunlar karşısında nasıl bir teselli ortaya koyduğu tespit edilmeye çalışıldı.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Aile, Problem, Teselli, Toplum.

Abstract

The survival of the family, which is the cornerstone of society, is directly proportional to the survival of the society. Raising healthy generations, who are the future of society, is certainly possible in a happy family environment living together. However, it is quite natural for problems to arise where people are. In the face of these problems, it is extremely important for the society to keep the family together and to continue their existence happily. In this study, it will be tried to put forward what kind of way should be followed in order to solve the problems that arise in the family, based on the Quran. A holistic view on the subject will be tried to be obtained by bringing together the verses from different surahs. Where deemed necessary, the hadiths on the subject will be referred to. While the subject is being examined, first of all, the problems caused by men or women during the marriage process will be discussed and the solution proposals put forward by the Quran against these problems will be evaluated. Then, possible problems to be experienced during and after the divorce phase will be discussed separately. In addition to the legal and moral roadmap that the Quran drew for the spouses in order to ensure the integrity and continuity of the family, it will be tried to determine how they consider their psychology and what kind of consolation it provides in the face of the problems.

¹ Bu makale "Kur'an'da Müminlere Verilen Teselli, Moral Ve Motivasyon" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

Keywords: Qoran, Family, Problem, Consolation, Society.

Giriş

Gerçek huzurun elde edildiği bir mutluluk yuvası olan ailede zaman zaman huzursuzlukların baş gösterdiği, hatta bu huzursuzlukların boşanmaya kadar vardığı da bilinen bir gerçektir. İnsanı hem dünyada hem de ahirette mutlu etmeyi hedefleyen bir din olması münasebetiyle İslam, ailede ortaya çıkan bu tür problemlere karşı huzuru tekrar tesis etme adına aile fertlerine bazı tavsiyelerde bulunmakta, ailenin yalnızca kurulmasına değil aynı zamanda onun korunmasına ve varlığını devam ettirmesine de büyük önem verdiğini göstermektedir. İçinden geçmekte olduğumuz zaman diliminde aileye yönelik tehditlerin ulaştığı seviye göz önüne alındığında Kur'an'ın aile birliği ve ailenin devamına dair emir ve tavsiyelerinin önemi daha da belirgin hale gelmektedir. Kur'an bir taraftan aile içindeki sorunların çözümüne dair hukuki ve ahlaki yönlendirmelerde bulunurken diğer taraftan aile bireylerinin yıpranmalarına müsaade etmemiş, onları psikolojik açıdan da desteklemiş ve teselli edici ifadeler kullanmıştır.

Bu çalışmanın amacı ailede ortaya çıkan sorunların çözümü noktasına Kur'an'ın nasıl bir yol izlediğini, bu yolu takip ederken aile bireylerine nasıl bir psikolojik destek sunduğunu ve onları nasıl teselli ettiğini ayetler çerçevesinde ortaya koymaktır.

Çalışma üç alt başlıkta incelenecektir. Birinci başlıkta aile içinde yaşanacak problemlerin kaynakları olan mülâne, zihâr, iftira ve îlâ gibi sorunlar karşısında erkek ve kadına nasıl teselli verildiği incelenecektir. İkinci başlıkta, çocuk sahibi olamamaktan kaynaklı problemler, üçüncü başlıkta ise boşanma sürecinde, öncesi ve sonrasıyla birlikte ortaya çıkacak problemler karşısına Kur'an'ın teselli yönü ayetler ışığında ele alınacaktır. Netice itibarıyla Kur'an'ın meseleleri ele alırken olaya yalnızca hukuki ve ahlaki açıdan bakmayıp insan psikolojisini de daima göz önünde bulundurduğu sonucuna ulaşılabilecektir.

1. Aile İçi Geçimsizlikte Erkek ve Kadına Verilen Teselli

Aile içinde gerek erkek gerekse kadından kaynaklanan problemlerin meydana gelmesi son derece doğaldır. Böyle durumlarda önemli olan, yaşanan bu sorunu boşanmaya varmadan bir çözüme kavuşturabilmektir. Çünkü meydana gelecek olan bir boşanma hadisesi yalnızca iki kişiyi değil başta çocuklar olmak üzere her iki tarafın aile ve akrabalarını, hatta bütün bir toplumu etkilemektedir. Bu konuda Kur'an, hem erkeklere hem de kadınlara önemli tavsiyelerde bulunmakta ve süreci en az ruhsal zararlarla atlatabilmeleri için onlara bazı yöntemler önermektedir.

Kur'an'ın, meseleleri, ayrıntıya girmeden ana hatlarıyla ele alırken aile hayatı ile ilgili hükümleri etraflı bir şekilde ele alması İslam'ın aileye verdiği değerin açık bir göstergesidir. Bunun bir diğer göstergesi ise hukuki açıdan bir sözleşme olan nikâhın diğer taraftan bir ibadet olarak değerlendirilmesidir.² Bu sebeple fıkıh kitaplarının bir kısmında nikâh bahsine, ibadet ve muamelat bahislerinin arasında yer verilerek onun aslında hukuki bir işlem olsa da diğer yönüyle bir ibadet olduğu vurgulanmak istenmiş,³ ailenin kurulmasının hukuki adımı olan nikâh, nafile ibadetten dahi üstün sayılmıştır.⁴

² Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme el-Makdisî, *el-Muğnî* (Riyâd: Mektebetü'r-Riyâd el-Hadîse, 1981), 3/77.

³ Alâüddîn Ebu Bekr b. Mes'ûd el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi' fi tertîbi's-şerâi'* (Beyrût: Dâru'l-Kütüb el-İlmiyye, 2010), 2/229.

⁴ Şemsüddîn Ebu Bekr Muhammed es-Serahsî, *el-Mebsût* (Beyrût: Dâru'l-Fikr, 2000), 4/192-193.

Eşler arasına sevgi ve şefkat gibi duyguları yerleştirerek aileyi huzurun kaynağı haline getiren Allah (c.c.), bu durumu varlığının ve birliğinin delillerinden bir tanesi olarak ifade etmektedir. Bununla birlikte müminleri evliliğe teşvik ettiği de anlaşılmaktadır.⁵ “*Nikâh benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimi uygulamazsa benden değildir. Evleniniz, ben diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla iftihar ederim...*”⁶ buyuran Hz. Peygamber (s.a.s.) ise bu teşviki açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Evlenmeyi teşvik etmekle beraber toplum içinde evlenmeye güç yetiremeyenlerin de evlendirilmesi görevini ise topluma vermekte⁷ ve bu sorumluluğu onların omuzuna yüklemektedir. Kur’an’ın anlayışına göre evlenmek isteyen ferdin yoksul olması evlenmesine engel olmamalıdır. Çünkü Allah Teâlâ onu lütfuyla zengin edeceğini açıkça vaat etmektedir.⁸ Bu vadin gerçekleşmesinin şartı ise evleninceye kadar iffetli davranmaktır.⁹

1.1. Erkeğe Verilen Teselli

Kur’an, ailenin reisi, evliliği kuran ve boşama yetkisini elinde bulunduran taraf olması sebebiyle erkeklere bazı tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu bağlamda öncelikle, açık bir iffetsizlik yapmaları dışında kadınlarla iyi geçinmelerini emreden Kur’an, “...eğer onlardan hoşlanmazsanız, bilin ki sizin hoşlanmadığımız bir şeye Allah çok hayır koymuş olabilir.”¹⁰ buyurarak erkeğin eşine karşı bakış açısını tamamen farklı bir noktaya çevirmiştir. Meseleye bu şekilde bakan koca öncelikle Allah’ın emrini yerine getirmiş, kendisine hem dünya hem de ahiret saadetini kazandıracak bir tavsiyeyi kabul etmiş olacaktır.¹¹ Herhangi bir sebeple kocasının kendisinden soğuduğu bu kadınlarda Allah, gerek dünya gerekse ahiret hayatına dair hayırlar var etmiş veya koca için hem dini maslahatlar hem de pek çok hayır saklı olabilir. Hoşuna giden bir şey ise koca için aslında bunun tam tersi bir durumu ortaya çıkarabilir. Hoşlanmadığı eşinden bir müddet sonra hoşlanır hale gelerek eşine sevgiyle bağlanabilir.¹² İlerleyen zamanlarda Allah (c.c.), o kadından kocasına bir çocuk verebilir ve bu çocuk sebebiyle eşler arasında bir sevgi ve muhabbet meydana gelebilir veya Allah (c.c.) bu çocukta büyük hayırlar ortaya çıkarabilir.¹³ Beraber yaşamaktan hoşlanmadığı eşine, buna rağmen iyi davranan ve onunla güzel geçinen koca ahirette mükâfat, dünyada da övgü elde eder.¹⁴ İnsan şunu da bilmelidir ki kişinin hoşuna giden herhangi bir şeyin muhakkak bir de kusuru vardır. Dolayısıyla sevdiği ve hoşuna giden taraflar için kusura sabretmek gerekmektedir.¹⁵

⁵ er-Rûm 30/21. Ayrıca bkz. en-Nahl 16/72.

⁶ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl el-Buhârî, *el-Câmiu’s-sahîh* (Bejrût: Dâru’l-Beşâir el-İslâmiyye, 2011), “Nikâh”, 1; Ebu’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc, *Sahîh-u Müslim* (İstanbul: el-Mektebetü’l-İslâmiyye; tsz.) “Nikah”, 5; Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb en-Nesâî, *Sünenü’n-Nesâî* (İstanbul: Dâru Sehnûn ve Dâru’d-Da’ve, 1992), “Nikah”, 4; Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd b. Mâce, *Sünenü İbn Mâce* (İstanbul: Dâru Sehnûn ve Dâru’d-Da’ve, 1992), “Nikâh”, 1; Ebû Muhammed Abdullâh b. Abdirrahmân ed-Dârimî, *Sünenü’l-Dârimî* (Bejrût: Dâru’l-Kütüb el-İlmiyye, tsz., “Nikâh”, 3.

⁷ en-Nûr 24/32.

⁸ en-Nûr 24/32.

⁹ en-Nûr 24/33.

¹⁰ en-Nisâ 4/19.

¹¹ Abdurrahmân b. Nâsir es-Sa’dî, *Tefsîru’l-Kerîmi’r-Rahmân fi tefsîri kelâmi’l-Mennân* (Kâhire: Uli’n-Nühâ, 2000), 1/172.

¹² Muhammed b. Ali b. Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu’l-kadîr* (el-Mansûra: Daru’l-Vefâ, 1997), 1/708.

¹³ Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mes’ûd, el-Ferrâ el-Beğavî, *Meâlimü’t-tenzîl fi’t-tefsîri ve’t-te’vîl* (Bejrût: Dâru’l-Fikr, 1985), 2/34.

¹⁴ Fahrüddîn Muhammed b. Ömer er-Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb* (Bejrût: Dâru’l-Kütüb el-İlmiyye, 1990), 10/11; Abdullâh b. Ahmed en-Nesefî, *Medâriku’t-tenzîl ve hakâiku’t-te’vîl* (Bejrût: Dâru’n-Nefâis, 1996), 1/319; İmâdüddîn Ebu’l-Fidâ İsmâîl b. Kesîr, *Tefsîru İbn Kesîr* (Bejrût: er-Risâle el-Âlemiyye, 2010), 2/222.

¹⁵ el-Beğavî, *Meâlimü’t-tenzîl*, 2/34.

Muhammed Abduh'un tespitine göre eşlerini beğenmeyen kocaların çoğu gençliği, sağlığı, zenginliği ve dilerse eşinden daha iyi bir kadınla evlenebileceğine dair inancından kaynaklanan şımarıklık sebebiyle bu davranışı sergilemektedir. Erkek, bir müddet sonra elindeki bütün bu imkânları kaybedip geriye yalnızca yanında kendisine destek olan eşinin kalabileceğini unutmamalıdır. Ayrıca kendisinde de bazı kusurların bulunabileceğini ve eşinin de bu kusurlara tahammül ettiğini de aklından çıkarmamalıdır.¹⁶ Bu neticeyi insanlar öngöremezler. Erkeğin yapması gereken şey hemen boşanma yoluna başvurmak değil, aile birliği, eşlerin ve çocukların huzur ve mutluluğu için sabretmek ve eşindeki hayrı bulmaya ve görmeye gayret etmektir. Ayetteki¹⁷ bu tavsiyenin, eşinde gördüğü ve hoşlanmadığı davranışlar sebebiyle kendisini huzursuz ve mutsuz hisseden, bu sebeple sıkılan, daralan ve bunalan ve belki de boşanmayı dahi düşünen, boşanmayı düşündükçe daha da bunalan erkek için önemli bir teselli kaynağı olacağı aşikârdır.

Eşinin bazı huy, alışkanlık ve davranışlarından hoşlanmayan erkek bu davranışlara bakarak bir tavır geliştirmek yerine Hz. Peygamber'in (s.a.s.) tavsiye ettiği gibi¹⁸ eşinde güzel olan ve hoşuna giden davranışlarına odaklanmalıdır. Aynı davranışı kadın da gösterdiğinde ailede şüphesiz huzur ve mutluluk meydana gelecektir. Şüphesiz aile, bu çabaların gösterilmesini hak eden önemli bir kurumdur. Bazı müfessirler bu ayetin, boşanmanın mubah olmakla birlikte mekruh olduğuna delil teşkil ettiğini ifade etmişlerdir.¹⁹

Erkeğe, aile içinde gerek çocuklara gerekse eşine karşı daima bağışlayıcı olmayı tavsiye eden Allah (c.c.), bu tavrın karşılığında kendisinin de onu bağışlayacağını ifade ederek²⁰ kocayı teselli etmekte ve aile birliğinin devamı için farklı açıdan bir motivasyon sağlamaktadır.

Eşlerinin evlilik hukukuna riayet etmemelerinden endişe eden erkeklere hemen onları boşamak yerine evlilik birliğinin devamını ve kadının yanlışından dönmesini sağlamak için üç aşamalı bir tedbir öngörülmüştür. Eğer kadın yanlışını anlar ve eşine karşı sorumluluklarını yerine getirirse başka bir tedbire başvurulmayacak ve evlilik birliği sağlanmış olacaktır.²¹ Bu tedbir de işe yaramaz ve eşler ayrılmanın eşliğine gelirse her iki taraftan birer hakem tayin edilecek ve bu hakemler eşlerin arasını düzeltmeye çalışacaklardır. Eğer eşler aralarını düzeltmek isterlerse Allah hakemleri muvaffak kılacak ve aile birliği devam ettirilmiş olacaktır.²² Allah'ın eşleri muvaffak kılması ise aralarında bir ülfet ve uyum meydana getirmesidir. Bu ülfet ise aralarındaki anlaşmazlığın ve nefretin ortadan kalkıp onun yerine uyum ve sevginin yerleşmesidir.²³ Dolayısıyla aile birliğini devam ettirmek isteyen koca için bu yolun kolaylaştırılması anlamında önemli bir teselli ve moral destek de sağlanmış olmaktadır. Ayetin sonunun Allah'ın iki sıfatı olan *Alîm* ve *Habîr* ile sona ermesi, aile içerisinde karşı tarafa haksızlık ve zulüm yapan taraf için bir tehdit ifade ederken mağdur ve mazlum taraf için de teselli içermektedir.

1.1.1. Ailede Erkeği Teselli Yönüyle Mülâane

¹⁶ Mumammed Abduh, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Hakîm eş-Şehîr bi Tefsîri'l-menâr*, 3. Baskı (Mısır: Dâru'l-Menâr, 1368), 17/457.

¹⁷ en-Nisâ 4/19.

¹⁸ el-Müslim, "Radâ'", 61.

¹⁹ İbn Cerîr et-Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'ân* (Beyrût: Dâru'l-Fikr, 2001), 4/377; Ebu'l-Fazl Şihâbüddîn el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânû fi tefsîri'l-Kur'âni'l-Azîmi ve's-seb'i'l-mesânû* (Beyrût: Dâru'l-Fikr, tsz.), 4/379.

²⁰ et-Teğâbün 64/14.

²¹ en-Nisâ 4/34.

²² en-Nisâ 4/35. Ayrıca bkz. er-Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 10/77.

²³ en-Nesefî, *Medâriku't-tenzil*, 1/330.

Müntesiplerini bir taraftan evlenmeye teşvik eden İslam, diğer taraftan da bu evliliğin devamını sağlamaya yönelik tedbirler almıştır. Bununla birlikte evliliğin devamının mümkün olmadığı durumlar için de ek tedbirler alarak ne erkeğin ne de kadının bu evlilikten zarar görmesine müsaade etmemiştir. Evliliğin devam imkânını ortadan kaldıran en önemli husus ise eşlerden birinin diğerini aldatmasıdır. Bir kişinin zina hadisesine şahit olması durumunda yapması gereken şey, dört şahitle bunu ispat etmesidir.²⁴ Bunu yapamazsa iftira sebebiyle bu iddiada bulunan kişiye seksen sopa vurulur.²⁵ Fakat böyle bir hadise kocanın başına geldiğinde nasıl davranacaktır? Dört şahit bulamazsa susacak ve hiçbir şey olmamış gibi hayatına devam mı edecektir? Rivayete göre sahabeden Hilâl b. Ümeyye, Hz. Peygamber'e (s.a.s.) gelerek karısının Şerîk isimli bir kişiyle zina ettiğini gördüğünü iddia etmiş, Hz. Peygamber (s.a.s.) de kendisine dört şahit getirmesini, değilse kendisine iftira cezası uygulanacağını söylemiştir. Bunun üzerine Hilâl: "Ya Rasulallah! Bir kişi karısını bu halde yakalarsa gidip şahit mi arar?" demesi üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.): "Ya şahit ya da ceza" diye cevap vermiştir. Hilâl ise doğru söylediğini ifade etmiş ve durumu Allah'a havale etmiştir. Nihayetinde mülâne ayeti olarak bilinen Nûr sûresi 6-10. ayetler nazil olmuştur.²⁶ Böylece Allah, zina şahitliği hususunda mevcut hükmün dışında, aileye verdiği önemin de bir göstergesi olarak farklı bir yöntem ile bu problemin aşılmasına imkân sağlamıştır. Bu çözüm yoluyla koca öncelikle kendi eşine iftira atmak gibi son derece çirkin bir duruma düşmekten ve doğru söylemesine rağmen şahit bulamadığı için kendisine uygulanması gereken iftira cezasından kurtulmuştur.²⁷ Böylesine çirkin bir fiili işleyen kadın ise, her ne kadar zina cezası çekmeyecekse de bizzat kendisi için Allah'ın lanetini dilemesi sebebiyle aslında en büyük cezaya uğramış olacaktır. Allah (c.c.) belirlemiş olduğu bu hükmü *fazl* olarak nitelendirmiştir.²⁸ Böyle bir meselede belirlenen bu hüküm öncelikle koca için bir teselli ve kalindeki öfkenin yatışmasına vesile olacaktır. Bu ise kocanın cezayı kendisinin kesmesi gibi bir yanlış yapmasının önüne geçecek ve neticede toplumun fesada uğramasına engel teşkil edecektir.

Bu meseleyi konu edinen ayetlerde dikkatimizi çeken bir husus da konuyu noktalayan onuncu ayetin Allah'ın *Tevvâb* ismini hatırlatmasıdır. Bu meselede, koca iftira atarak, kadın ise zina yaparak bir yanlış yapmış olabilir. Dolayısıyla her iki tarafa da Allah'ın *Tevvâb* olduğu hatırlatılarak, yapılan hata ne kadar büyük olursa olsun bunun affının mümkün olduğu ifade edilmekte ve pişmanlıkla birlikte her iki taraf da tövbeye davet edilmektedir.²⁹ Dolayısıyla yanlış yapan tarafa hatasını telafi etme ve böylesine büyük bir günahtan kurtulma adına önemli bir teselli de verilmiş olmaktadır.

1.2. Kadına Verilen Teselli

Allah Teâlâ Kur'an'da, evlilik birliğinin devamı için bir yandan erkeklere yukarıda zikredilen uyarı ve tavsiyelerde bulunurken diğer yandan kadınlara da bazı tavsiyelerde bulunmaktadır.

Eşlerinin huysuzluğundan veya kendilerinden yüz çevirmesinden korkan kadınların da eşleriyle anlaşarak aralarını düzeltmeleri tavsiye edilerek barışın daima iyi olduğu

²⁴ en-Nisâ 4/15; en-Nûr 24/13.

²⁵ en-Nûr 24/4.

²⁶ Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'ab, *Sünenü Ebi Dâvûd* (İstanbul: Dâru Sehnûn ve Dâru'd-Da've, 1992), "Talâk", 27.

²⁷ el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî*, 18:124-125.

²⁸ en-Nûr 24/10.

²⁹ er-Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 23/150; Hayrettin Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2004), 4/85

vurgulanmıştır. Ayrıca kocalarıyla güzel geçinip Allah'a karşı olan görevlerini yerine getirdiklerinde Allah'ın, onların her türlü davranışlarından haberdar olduğu³⁰ bildirilmek suretiyle bu güzel davranışın mükâfatının karşılıksız bırakılmayacağı belirtilmiştir.³¹ Burada hitabın hem erkek hem de kadına olduğunu kabul ettiğimizde³² bu mükâfat vadinin siyaktan hareketle öncelikle kadınlara ardından erkeklere olduğunu söyleyebiliriz. Böyle davrandığı takdirde vaat edilen mükâfat öncelikle kadın için bir teselli ve moral kaynağı olmaktadır.

1.2.1. Ailede Kadını Teselli Yönüyle Zihâr

Zihâr, kocanın karısına, "sen bana anamın sırtı gibisin" demesidir.³³ Cahiliye adetlerinden olan ve eşlerin birbirlerinden tamamen ayrılması neticesini doğuran bir boşanma türü olan bu uygulama özellikle kadınlara büyük zararlar vermekteydi.³⁴ Nitekim Mücadele sûresinin ilk beş ayetinin inmesine sebep olarak aktarılan rivayette, kocası kendisine zihâr yapan Havle bint-i Sa'lebe isimli kadın Hz. Peygamber'e (s.a.s.) gelip durumu aktarırken, gençliğini kocasına adadığını, ona çocuklar doğurduğunu, şimdi ise yaşlandığında kapı dışarı edildiğini dertli dertli anlatmıştı. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) mevcut hükümden başka bir şey söyleyemeyeceğini ifade etmesinden sonra Havle Allah'a (c.c.) yakarmış,³⁵ Bunun üzerine ilgili ayetler nazil olmuştur.³⁶

Yaşanan bu hadise ve ardından nazil olan ayetlerden, aile içinde yaşanan problemler karşısında Allah'ın (c.c.) kadınlara verdiği teselliye dair bazı sonuçlara ulaşmak mümkündür. Mücadele sûresinin ilk beş ayetinden öncelikle Kur'an'ın başta kadınlar olmak üzere bütün zayıfların haklarının korunmasına ne kadar önem verdiği anlaşılmaktadır. Bu durumu ayette Allah (c.c.): "Muhakkak ki Allah kadının sözünü işitmiştir." ³⁷ şeklinde ifade etmiştir.

İkinci ayette Allah, (c.c.) zihâr esnasında ağızdan çıkan "Sen bana anamın sırtı gibisin" gibi sözlerin bir gerçekliği olmadığını ifade ederken aynı zamanda bu sözleri çirkin ve yalan bir söz olarak vasfetmiştir.³⁸

Üçüncü olarak, eşler arasındaki sevgi ve saygıyı önemli ölçüde etkileyen ve zedeleyen böylesine yanlış bir tavrın cezasız kalmaması gerektiği ortaya konulmuş ve kocaya evliliğe tekrar dönebilmesi için bir ceza olarak kefaret ödemesi şartı koşulmuştur.³⁹

Dördüncü olarak, zihâr ve kefareti konusunda ortaya konulan ahkâmın çerçevesinin Allah (c.c.) tarafından belirlenmiş olduğu, dolayısıyla bu hükümle amel etmenin O'na olan iman gereği olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla kadına büyük zarar veren böyle bir yanlışın tekrar edilmemesi istenmiştir.⁴⁰

³⁰ en-Nisâ 4/128.

³¹ en-Nesefî, Medâriku't-tenzîl, 1/370.

³² er-Râzî, Mefâtihu'l-ğayb, 11/54.

³³ Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî el-Kurtubî, el-Cami'u li ahkâmi'l-Kur'an (Kâhire: Dâru'l-Hadîs, 1996), 17/261; en-Nesefî, Medâriku't-tenzîl, 4/342.

³⁴ Karaman vd., Kur'an Yolu, 5/259.

³⁵ Ebû Dâvûd, "Talâk", 17; en-Nesâî, "Talâk", 33.

³⁶ Benzer rivayetler için bkz. et-Taberî, Câmi'u'l-beyân, 14/3-9.

³⁷ el-Mücâdele 58/1.

³⁸ el-Mücâdele 58/2.

³⁹ el-Mücâdele 58/3.

⁴⁰ el-Mücâdele 58/4.

Son olarak ise Allah ve Rasulü tarafından belirlenen ahkâma riayet etmeyenlerin başına gelen felaket hatırlatılmak suretiyle aynı fiilen tekrarlanmaması hususu tekrar vurgulanmıştır.⁴¹

Mücâdele sûresinden daha önce nazil olan Ahzâb sûresinin 4-5. ayetlerinde değinilen zihâr uygulaması eleştirilmiş, bu sûrede ise detaylarıyla birlikte kesin olarak yasaklanmıştır.⁴²

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse, bir cahiliye âdeti olan zihâr yoluyla boşama uygulaması en büyük zararı kadına vermektedir. İslam, bu uygulamayı ortadan kaldırırken, haksız bir şekilde başta kadın olmak üzere hiçbir zayıf varlığa zarar verilmesine müsaade etmeyeceğini açıkça göstermiştir. Kendisinin sahipsiz olmadığını ve hukukunun bizzat Allah tarafından korunduğunu bu sûre ile bizzat müşahede eden kadın için bu durum önemli bir teselli ve moral kaynağı olacaktır.

1.2.2. Ailede Kadını Teselli Yönüyle İftira

Eşinin zina ettiğini iddia ettiği halde bunu şahitle ispat edemeyen koca için mülâne yolu açılmış ve konu bir çözüme kavuşturulmuştur.⁴³ Bu ayetlerin hemen devamında ise belki de başta koca olmak üzere toplumda yaşayan her bir ferde, iffetli bir kadına iftirada bulunmanın ne kadar büyük bir zulüm ve vebal olduğu anlatılmaktadır. Üstelik bu mevzu bizzat Hz. Peygamber (s.a.s.) ve eşleri arasında kendisi için ayrı bir yeri olan Hz. Âişe (r.a.) üzerinden aktarılmaktadır. *İfk Hadisesi* olarak bilinen bu olay, içerisinde barındırdığı pek çok ibretle birlikte iftiraya uğrayan başta Âişe validemiz olmak üzere diğer kadınlar için de önemli bir teselli ve moral destek barındırmaktadır.

Hicretin 5. yılında gerçekleşen *İfk Hadisesi* Hz. Peygamber'in (s.a.s.) çıkmış olduğu Müreyysi seferi dönüşünde meydana gelmiştir. Bu sefere çıkarken yanına Âişe'yi (r.a.) alan Hz. Peygamber (s.a.s.), dönüşte Medine yakınlarında istirahat için konaklama emri vermişti. İhtiyacını görmek için buldukları yerden biraz uzaklaşan Hz. Âişe (r.a.), döndüğünde kolyesini düşürdüğünü fark etmiş ve onu aramak için tekrar kervandan uzaklaşmıştı. Kolyesini bulup döndükten sonra ise kervanın hareket ettiğini görmüş, kafilenin durumu fark ettiğinde dönüp kendisini alacağını veya kervanı geriden takip eden artçının kendisini bulacağını düşünerek beklemeye koyulmuştu. Nitekim düşündüğü gibi olmuş, geriden gelen Safvân (r.a.) Hz. Âişe'yi (r.a.) fark etmiş ve onu devesine bindirerek kervana yetişmişti. Bu hadiseyi gören münafıkların lideri Abdullah b. Übey ve bazı kişiler çirkin bir dedikodu yayarak büyük bir iftiraya vesile olmuşlardı. Başta Hz. Âişe ve ailesi olmak üzere Hz. Peygamber (s.a.s.) ve müminleri son derece üzen bu olay, Nûr sûresinin 11-26. ayetlerinin Hz. Âişe (r.a.) ve Safvân'ı (r.a.) temize çıkarması ile son bulmuştu.⁴⁴

Toplumun ifsat eden, insanlar arasındaki dostluk ve sevgi gibi erdemleri ortadan kaldıran, aileleri birbirine düşüren ve bazen de cinayetlere sebep olan iftira ve özellikle de iffetli bir kadına yapılan iftirayı engellemek üzere inen bu ayetlerde toplum için önemli dersler olduğu görülmektedir. Yaşanan bu hadise üzerine nazil olan ayetler, öncelikle iftira atan, iftiraya uğrayan ve şahit olan kişilere benzer hadiseler karşısında nasıl bir tavır takınmaları gerektiği hususunda bir yol haritası çizmiştir.⁴⁵

⁴¹ el-Mücâdele 58/5.

⁴² Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 5/265.

⁴³ en-Nûr 24/6-10.

⁴⁴ Hadisenin detayı için bkz. el-Müslim, "Tevbe", 56. Ayrıca bkz. et-Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 18/102-130.

⁴⁵ Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 4/60.

Olayın anlatıldığı 11-26. ayetlerde iftiraya uğrayan kadının birçok açıdan teselli edildiğini görüyoruz. Bu hususları şöyle sıralayabiliriz:

- a. İftirayı atanların yalnızca küçük bir grup olduğu yani toplumun tamamının işin içinde olmadığını ifade etmek,⁴⁶
- b. Yaşanan bu hadisenin herkes için aslında hayırlara vesile olduğunu ifade etmek,⁴⁷
- c. Bu iftiraya karışan her bir ferdin günah işlediğini, o günahın büyüğünü yüklenen (ve hadisenin başlaması ve büyümesine sebep olan münafıkların lideri Abdullah b. Übey)e büyük bir azap olduğunu belirtmek,⁴⁸
- d. Bu iftiraya karışanlara, olayı ilk duyduklarında bunun büyük bir iftira olduğunu söylemeleri gerektiğini, kınama ve azarlama üslubuyla ifade etmek,⁴⁹
- e. Yine kınama ve azarlama üslubuyla, dillerine doladıkları bu olay karşısında dört şahit getirmeleri gerektiğini ifade etmek,⁵⁰
- f. Şahit bulunamazsa yaptıkları bu işin adının Allah katında yalancılık olduğunu ifade etmek,⁵¹
- g. Allah'ın kullarına karşı olan ihsanı ve rahmeti olmasaydı bu iftira olayına bulaşanların dünya ve ahirette büyük bir azapla karşılaşacaklarını ifade etmek,⁵²
- h. Basit bir olaymış gibi ağızdan ağıza aktarılan bu iftiranın Allah katında son derece büyük bir olay olduğu ifade etmek,⁵³
- i. Aynı hataya dönmemeleri için Allah'ın kendilerine nasihat ettiğini ifade ederken meseleyi imana bağlayarak bu günahın büyüklüğünü ifade etmek,⁵⁴
- j. Yapılan bu iftiranın, şeytanın peşinden gitmek olduğunu ifade etmek,⁵⁵
- k. Son olarak iftiraya uğrayan kadınların atılan bu iftiradan uzak oldukları ve onlar için bağışlanma ve değerli bir rızık olduğunu ifade etmek.⁵⁶

Hız. Âişe (r.a.), vahyin inmeye devam ettiği bir zaman diliminde yaşıyordu. Dolayısıyla masumiyeti doğrudan ayetin nazil olmasıyla ortaya çıktı. Fakat bu durum diğer kadınlar için geçerli değildir. Bu sebeple ayetlerde öncelikle iftiraya meyledenleri bu fiilden vazgeçmeye yönlendirecek ifadeler yer verilmiştir. Bu ise yapılan işin ne kadar çirkin, cezasının da ne kadar büyük olduğu ifade edilmek suretiyle yapılmıştır. Bu uyarının işe yaramayıp iftiranın gerçekleştiği durumda ise ayetlerin yönü, doğrudan iftiraya uğrayan kadına yönelmekte ve onu teselli etmektedir. Bununla ona moral destek sağlanmakta, iftiraya uğrayan kişinin masumiyetini kimse bilmesede dahi Allah'ın bildiği ve kendisine ahirette büyük bir mükâfat verileceği bildirilmektedir. Buna mukabil müfterinin ise ahirette rezil ve rüsvay olacağı haber verilerek de ayrıca teselli edilmiştir.

⁴⁶ en-Nûr 24/11.

⁴⁷ en-Nûr 24/11.

⁴⁸ en-Nûr 24/11.

⁴⁹ en-Nûr 24/12.

⁵⁰ en-Nûr 24/13, 16.

⁵¹ en-Nûr 24/13.

⁵² en-Nûr 24/14, 19, 23-25.

⁵³ en-Nûr 24/15.

⁵⁴ en-Nûr 24/17.

⁵⁵ en-Nûr 24/21.

⁵⁶ en-Nûr 24/26.

İfk Hasesisi'nin Hz. Âişe (r.a.) hakkında gerçekleşmesi sebebiyle meseleyi kadın üzerinden inceledik. Fakat aynı durumun bir erkek hakkında vaki olduğunda da aynı hükümlerin geçerli olacağı muhakkaktır.

1.2.3. Ailede Kadını Teselli Yönüyle İlâ

Kur'an, eşler arasında yaşanan bir olay sebebiyle meydana gelen ve gayesi yalnızca karşı tarafa zarar verme olan veya dolaylı olarak aynı sonucu doğuran ayrılığa izin vermemiştir. Bu sebeple eşle cinsel ilişkide bulunmama dair yemin eden koca için bu süre dört ay olarak belirlenmiş, sürenin uzatılarak kadının daha fazla zarar görmesine müsaade edilmemiştir.⁵⁷ İslam Hukukunda "îla" olarak isimlendirilen bu uygulamanın kadına önemli ölçüde zarar verdiği açıktır. Ayrıca bu uygulama aile içinde, olması hiç de arzu edilmeyen bir çatışma halinin devamına zemin hazırlamaktadır. Allah, kadına zarar veren, onun hukukunu ihlal eden böyle bir evliliğin devam etmesine izin vermemiştir. Dolayısıyla eşine îlâ yapan kocaya, bu durumu sona erdirmek için dört ay süre tanımış, bu süre içerisinde eşine dönebileceğini aksi takdirde eşinin kendisinden boşanmış olacağını haber vermiştir.⁵⁸

Bu noktada konumuz açısından önem arz eden nokta, Allah'ın, îlâdan dönerek eşleriyle barışan ve evlilik hayatını olması gereken sınırlar içerisinde devam ettirmeye karar veren kocaları bağışlayacağını ifade etmesidir. Bu davranış, yemini bozma pahasına bile olsa, tercih edilmesi gereken bir davranıştır. Çünkü aile birliğinin devamı bu aşamada yeminden daha önemli ve değerlidir. Bu sebeple Allah, yemini bozan kişinin günahını affettiğini ve onun yemin kefaretenin muaf tutulduğunu ifade etmiştir.⁵⁹

Ayette dikkati çeken bir başka nokta da evlilik hukukuna riayet hususunda bir kusuru olmayan kadına, kocasının böyle bir ceza uygulamasının günah olarak ifade edilmesidir. Çünkü ayetin sonunda Allah, sıfatları içinden *Ğafûr* ve *Rahîm* sıfatına yer vermiş, eşle arasını düzelten kocayı affedeceğini ifade etmiştir. İşte bu durum, koca için evliliğe devam etme konusunda bir motivasyon, kadın için de kocanın evlilik birliğini devam ettirmesi konusunda teselli ve moral kaynağıdır.

2. Çocuk Sahibi Olamayanlara Verilen Teselli

Kur'an'da dünya hayatının süsü ve insanın çok düşkün olduğu ifade edilen nimetlerden bir tanesi de oğullardır.⁶⁰ Bizzat Rahman'ın has kullarının ağzından çocuklar göz aydınlığı⁶¹ olarak ifade edilmektedir.⁶² Kur'an Allah'ın (c.c.) bu hayatı imtihan için yarattığını ve her bir kulun bir şekilde bu imtihana tabi tutulacağını haber vermektedir.⁶³ Bu imtihan bazen Allah'ın (c.c.) insanlara çocuk verip bizzat çocuklarıyla imtihan etmek suretiyle gerçekleşirken⁶⁴ bazen de bu

⁵⁷ el-Bakara 2/226.

⁵⁸ Vehbe ez-Zuhaylî, *et-Tefsîru'l-münîr* (Beyrût: Dâru'l-Fikr, 1991), 2/312.

⁵⁹ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-azîm*, 1:275; el-Kâdî Nâsiruddîn Ebû Saîd Abdullah b. Ömer el-Beydâvî, *Envâru't-tenzîl ve esrâru't-te'vîl* (Beyrût: Dâru'l-Kütüb el-İlmiyye, 1999), 1/121; ez-Zuhaylî, *et-Tefsîru'l-münîr*, 2/312; Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur'an'ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri* (İstanbul: Sentez Yayınevi, tsz.), 1/230. Kefaretin gerekli olup olmaması hükmü içtihat ihtilafına konu olmuştur. Çoğunluğa göre iyi niyetle yemini bozmuş olduğundan kefarete gerekir. Karaman v.d., *Kur'an Yolu*, 1/246.

⁶⁰ el-Kehf 18/46.

⁶¹ Müfessirler bu ifadenin fiziksel güzelliklerle alakalı olmadığını, inancı ve yaşayışıyla iyi ve erdemli eşlerin ve çocukların kastedildiğini önemle belirtirler. Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 4/141.

⁶² el-Furkân 25/74.

⁶³ el-Mülk 67/2.

⁶⁴ el-Enfâl 8/28; el-Mü'minûn 23/55-56; et-Teğâbun 64/15; el-Kalem 68/14-15; el-Müddessir 74/13.

nimetten mahrum bırakmak suretiyle kendini göstermektedir.⁶⁵ Hangisinin daha zor bir imtihan olduğu ayrı bir tartışma konusu iken Kur'an, özellikle çocuk sahibi olamayan ailelere teselli olabilecek bazı pasajlar sunmaktadır. Bu pasajlarda özellikle ileri yaşlara kadar çocuk sahibi olamayan peygamberlerden bahsedilir. Bunlardan bir tanesi Zekeriya'dır (a.s.). O, Rabbine yalvarmış ve kendisine temiz bir nesil vermesini istemiştir. Melekler de kendisine Yahya'yı (a.s.) müjdelemişlerdir. Fakat Zekeriya (a.s.) bu duruma şaşırarak, kendisi yaşlı, eşi ise kısır iken çocuğunun nasıl olacağını anlayamamıştır. Allah (c.c.) da ona, dilediğinde her şeyin olabileceğini açıkça ifade etmiştir.⁶⁶

Çocuk sahibi olmak için Allah'a yakaran peygamberlerden biri İbrahim'dir (a.s.). O, "Rabbim! Bana iyilerden (bir çocuk) nasip et." diye dua edince Allah (c.c.): "Ona erkek bir çocuk müjdeledik."⁶⁷ buyurarak bu duasına icabet etmiştir.

Bu iki örnekte, çocuk sahibi olamayan, hatta kendilerine doktorlar tarafından çocuk sahibi olmalarının mümkün olmadığı söylenen aileler için önemli bir teselli, moral ve gelecek için önemli bir motivasyon sağlanmaktadır. Dikkat edilecek olursa her iki peygamber ileri yaşlarda çocuk sahibi olmuşlardır. Bu durumda ailelerin yapması gereken şey, Zekeriya (a.s.) gibi yakararak dua etmek ve umudunu asla kaybetmemektir. İnsan şüphesiz, geleceğini çocuklarına göre planlar. Fakat çocuğunun olmuyor diyerek hayata küsmek yerine daima bu umutla ve bu motivasyonla hayatına devam etmek önem arz etmektedir.

Allah'ın kullarına olan nimetini ve özellikle de evlat nimetini ihsan etmesinin sebebi olarak, Meryem sûresinde, İbrahim'in (a.s.), Allah'tan (c.c.) başkasına tapanlar ve onların taptıklarından uzak durması zikredilmiştir. Bunun üzerine Allah Teâlâ, kendisine İshak (a.s.) ve Ya'kub'u (a.s.) rahmetiyle lütfettiğini ifade etmektedir.⁶⁸ Nûh sûresinde ise Allah'tan mağfiret dilemek, bu nimetlere sebep olarak zikredilmiştir.⁶⁹ Çünkü daima Allah'a itaatte bulunmak bütün hayır kapılarının açılmasına sebep olduğu gibi⁷⁰ inkâr ve isyan içeren fiiller âlemin tahrip olmasına sebep olmaktadır.⁷¹ Allah insanları kendisine ibadet etsinler diye yaratmıştır. Dolayısıyla yaratılış maksadına uygun davranan kişi dünyada amacına ulaşacaktır.

Bu sebeple çocuk sahibi olamayanların bu ayetlerin ışığında Allah'a yönelerek günahlardan uzaklaşma konusunda gayret göstermeleri gerektiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Allah'a (c.c.) karşı çokça istiğfarda bulunmaları ve Zekeriya (a.s.) gibi kısık sesle yalvararak çocuk konusundaki taleplerini ifade etmeleri gerektiği işaret edilmektedir.

Kur'an, insanın yaratılış sebebinin imtihan olduğunu açık bir şekilde beyan eder.⁷² Bu bağlamda bütün fiili ve kavli duaya rağmen çocuk sahibi olunamıyorsa yapılması gereken şeyin Allah'a teslim olup sabretmek ve bunun mükâfatını ahirette alacağını ummak olduğu anlaşılmaktadır. Ayetlerin açık beyanından, çocuksuzluğun bir imtihan olduğu gibi çocuğun da bir imtihan vesilesi olduğu⁷³ ve kişinin hem dünya hem de ahirette helak sebebi olabileceği

⁶⁵ eş-Şûrâ 42/49-50.

⁶⁶ Âl-i İmrân 3/38; Meryem 19/3-7, 21, 35.

⁶⁷ es-Sâffât 37/99-100.

⁶⁸ Meryem 19/49-50.

⁶⁹ Nûh 71/11-13.

⁷⁰ el-Mâide 5/66; el-A'râf 7/96; Tâhâ 20/132; el-Cinn 72/16; et-Talak 65/2, 4.

⁷¹ Meryem 19/90-91.

⁷² Hûd 11 /7; el-Mülk 67/2.

⁷³ el-Enfâl 8/28.

anlaşılmadığıdır.⁷⁴ Kendisi hakkında hangi imtihanın daha zor ve sonuç olarak hangisinden başarılı olacağını kişi bilmediği için belki de kendisi hakkında çocuksuzluk imtihanının ahiret açısından daha hayırlı olduğunu düşünerek teselli ve moral bulması, bu motivasyonla hayatına devam etmesi kişi için en doğru olan davranış şeklidir.

Nitekim Şûrâ sûresinde⁷⁵ kâinatta gerçekleşen hiçbir olayın Allah'ın (c.c.) iradesi dışında cereyan etmediği, dolayısıyla çocuk sahibi olma veya olamama, çocuğun cinsiyetinin kız veya erkek olmasının da tamamen onun iradesi çerçevesinde gerçekleştiği vurgulanmaktadır. Çocuğun olması veya olmaması nihayetinde Allah'ın (c.c.) iradesine bağlı olup insanların bunda bir dahli olmayınca, bu durum insanlar arasında bir üstünlük vesilesi olmamalıdır. Ayetlerin bütününden, kişinin yapması gereken şeyin, çocuk sahibi olmuşsa –imtihan yönünü unutmadan- bunun şükürünü eda edebilmenin gayreti içerisinde olması, çocuğu olmuyorsa bunun bir imtihan olduğu bilincinin kaybetmeden sabretmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Çocuğu olmayan kişinin bu durumu hayatta mutlu veya mutsuz olmasının tek ölçüsü olarak kabul ederek kendisini perişan etmesi ilahi takdire rıza göstermeme anlamına gelebilir. Çünkü ayette açıkça, kişinin hoşuna gitmeyen bir şeyde hayır, hoşuna giden bir şeyde ise şer olabileceği ifade edilmiştir.⁷⁶ Kişinin elinde olmayan sebeplerden ötürü hayatını yaşanmaz hale getirmek yerine sahip olduğu nimetlere şükrederek bu nimetleri ve imkânları bir başkasıyla paylaşmak hem dünyası hem de ahireti için daha faydalı olabilir.⁷⁷ Nitekim dualarına icabet edilerek kendilerine evlat nasip edilen İbrâhîm (a.s.), görmüş olduğu rüya sebebiyle oğlunu kurban etmekle,⁷⁸ Zekeriyâ (a.s.) ise hem kendisinin hem de oğlunun inanmayanlar tarafından öldürülerek şehit edilmek suretiyle zor bir imtihana tabi tutulmuşlardır.⁷⁹

Eşlerin ve çocukların bir kısmının kişiye düşman olduğunun ifade edildiği ayetin⁸⁰ nüzul sebebi olarak, sahabeden bir kısmının Medine'ye hicret etmek istediği, fakat eşlerinin ve çocuklarının onları engellediği, Allah'ın da (c.c.) ashabı, ailelerine uyararak hicretten vazgeçmeme konusunda uyardığı ifade edilmektedir.⁸¹ Kişinin arzusu muvacehesinde verilecek olan çocuğun hayırlı bir çocuk olmayıp kişinin hem dünyasını hem de ahiretini perişan edebileceği unutulmamalıdır.⁸² Bu sebeple sabredip Allah'tan hayırlısını istemek mümin için en doğru davranış şekli olacaktır. Nitekim Nûh'un (a.s.) oğlu babasının yolundan gitmeyerek suda boğulmuş, bu da Nûh (a.s.) için son derece büyük ve acı bir imtihan olmuştur. Onun başına gelen bu imtihanın herhangi bir müminin başına gelme ihtimali her zaman mümkündür. Tam da bu noktada Allah'ın (c.c.), insanları aldatan dünya hayatının fani, mal ve evlatların da bu dünyanın bir süsü olduğunu, kısa bir süre sonra ellerinden çıkacağını, asıl kalıcı ve hayırlı olanın salih amel olduğunu bildirdiği ayete⁸³ uygun olarak kişinin yapması gerekenin, dünya hayatında yapacağı iyi işlerle ebedi saadetine kazanmak olduğu anlaşılmaktadır. Allah (c.c.), geçici olan bu nimetlerin değil, asıl varılacak yer olan ve kendi yanında bulunan ahiret

⁷⁴ et-Tevbe 9/55; el-Mü'minûn 23/55.

⁷⁵ eş-Şûrâ 42/49-50.

⁷⁶ el-Bakara 2/216.

⁷⁷ Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 4/761-762.

⁷⁸ es-Sâffât 37/102-113.

⁷⁹ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (Beyrût: Dâru İbn Kesîr, 2010), 2/55.

⁸⁰ et-Teğâbün 64/14.

⁸¹ er-Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 30/25.

⁸² el-Kehf 18/80-81.

⁸³ el-Kehf 18/46.

hayatının ve oraya ait nimetlerin ön plana alınması gerektiğini ifade etmekte⁸⁴ ve dünya süsüne karşı ahireti hedef olarak göstermektedir.⁸⁵ Şu bir gerçektir ki asıl maksadın dünya değil ahiret olduğunu, hakiki nimetlere orada kavuşulacağını idrak eden kişi için bu durum önemli bir teselli ve moral kaynağı olacaktır.

3. Boşanma Öncesi ve Sonrası Eşlere Verilen Teselli

Fert ve toplum tarafından hoş karşılanmayan boşanma hadisesi bizzat Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından *Allah Teâlâ'nın en sevmediği helal*⁸⁶ olarak nitelendirilmiştir. Çünkü aile birliğinin bozulmasının ve bunun toplumda artarak devam etmesinin başta çocuklar olmak üzere eşlere ve devamında topluma ne tür zararlar verdiği bilinen bir gerçektir. Fakat bir evlilik artık taraflara faydadan çok zarar verir hale gelmişse bu evliliği sona erdirmek de bir çözüm yoludur.

3.1. Boşanma Öncesi

Yukarıda ifade edilen bütün çabalara rağmen evliliğin devamının mümkün olmadığına karar verilmiş ve bir sonraki aşama olan boşanma aşamasına geçilmişse bundan sonra Kur'an'ın belirlediği üç aşamalı boşanma süreci devreye girmektedir. Bu süreye biraz daha yakından bakıldığında maksadın, sürecini hızlandırarak boşanmayı gerçekleştirmekten ziyade evliliği devam ettirmenin imkânlarını sonuna kadar zorlamak olduğunu anlaşılmaktadır. Bu zaman dilimi içerisinde evliliğe dönüş için bir tedavi sürecinin yürütüldüğünü söylemek hiç de zor değildir. Bu tedavi sürecinin bir yüzü evliliğin devamı yönüne bakarken diğer yüzü boşanma tarafına bakmaktadır. Bu sürecin sonunda taraflar artık evliliğin devamına veya ayrılmaya karar vermişlerse bu her iki duruma alışabilmeleri için onlara zaman kazandıracaktır.⁸⁷

Günümüzde Aile Danışma Merkezlerindeki uygulamalara bakıldığında benzer bir metodun tatbik edildiğini görüyoruz. *Ayrı Yaşama* adını verdikleri bu uygulama, evliliğin devam etmesiyle birlikte eşlerin ayrı yaşamaları üzerine kurgulanmıştır. Uzmanlar, eşlerin bir arada bulunmasına engel teşkil eden bazı problemlerin yaşandığı ailede bu uygulamanın uzlaşmayla sonuçlanabildiğini ve eşlerin evliliğe devam etme konusunda bir çözüme ulaşabildiklerini ifade etmektedir. Yaşanan bu kısa süreli ayrılık, eşlerin yaşanan olaylara tarafsız bir gözle bakabilmesi, her birinin kendi hatalarının farkına varabilmesi imkânı sağlarsa bu aileyi tekrar bir araya getirebilir.⁸⁸ Yaşanan bu ayrılık süresinde eşlerde bir özlem duygusu meydana gelirse bu durum eşler arasında sevginin tekrar yeşermesine sebep olabilir.⁸⁹

Aile danışmanlarının uyguladığı bu yöntem ile Kur'an'ın uyguladığı yöntem arasında bazı benzerliklerle birlikte önemli bir fark vardır. Kur'an'ın belirlediği ayrılık, aynı mekânda ama fiziksel temasın olmadığı bir ayrılıktır. Yani kadın, iddetini kocasının evinde tamamlarken⁹⁰ aile danışmanlarının tavsiye ettiği ayrılık, evden ayrılma şeklinde gerçekleşmektedir. Bununla birlikte her iki yöntemin de aynı hedefi gerçekleştirmek istediği anlaşılmaktadır. Bu da boşanma sürecine giren eşlerin, öfkelerinin dinmesinden sonra sakin bir zihinle meseleyi tekrar

⁸⁴ Âl-i İmrân 3/14.

⁸⁵ Hûd 11/15-16; eş-Şuarâ 26/88; el-Meâric 70/11; Abese 80/36.

⁸⁶ Ebû Dâvûd, "Talak", 3.

⁸⁷ Abdurrahman Kasapoğlu, "Kur'an'da Terapötik Boşama", *Bilimname*, sayı:9 (2005/3), 75.

⁸⁸ İbrahim Ethem Özgüven, *Evlilik ve Aile Terapisi* (Ankara: PDREM Yay., 2000), 263.

⁸⁹ Nevzat Tarhan, *Mutluluk Psikolojisi* (Ankara: Timaş Yay., 2004), 90.

⁹⁰ et-Talâk 65/1, 6.

gözden geçirmelerini sağlamaktır. Bunun yanında Kur'an, eşlerin aynı mekânda ama ayrı kalmalarını sağlayarak özlem duygularını daha da tahrik ederek öncelikle boşanmaktan vazgeçmelerini temin etmeyi hedeflemektedir.⁹¹ Kur'an, boşanma sürecinin başladığı andan eşlerin birbirlerinden tamamen ayrıldığı ana kadar yaşanan süreci her iki tarafı da iyileştirici bir zaman dilimi olarak görür. Terapistlerin tedavi edici ayrılıklar olarak isimlendirdikleri süreci biz teselli edici, moral destek sağlayıcı ve motive edici süre olarak değerlendiriyoruz.

Güncel bir mesele olarak, kocanın eşine uyguladığı şiddet sebebiyle almış olduğu evden uzaklaştırma cezasına da değinmek gerekmektedir. Aile içinde yaşanan bir meseleyi yine aile içinde bir çözüme kavuşturma imkânı varken kocaya verilen bir ceza olarak eşleri birbirinden ayırmak meselenin çözümüne katkı sunmayacaktır. Gerçekleşen bu ayrılık belki de ve özellikle erkeğin öfkesinin daha da bilenmesine ve istenmeyen sonuçların ortaya çıkmasına sebep olacaktır.⁹²

Bu bağlamda Talâk sûresinin birinci ayeti konumuz açısından ayrıca önem arz etmektedir. Ayette Allah (c.c.) Hz. Peygamber'e (s.a.s.) hitaben, kadınları boşamak istediklerinde temizlik halinde olmalarına dikkat etmelerini ve iddeti saymalarını emretmektedir. İddet esnasında da kadınların evden çıkarılmamasını istemektedir. Ayetin devamında Allah (c.c.) bu sınırları kendisinin belirlediğini ve onun asla aşılması gerektiğini ifade eder. Bunun hikmetini ise, "Belki de Allah bundan sonra yeni bir durum ortaya çıkarır."⁹³ Şeklinde belirtmektedir. Müfessirler, bu yeni durumun, kadının hamile olup olmadığının anlaşılması, taraflara bu süre içerisinde düşünme fırsatı tanıyarak tekrar evliliğe dönme yolunun açılması olabileceğini söylemişlerdir.⁹⁴ Kadının iddet beklemesi, yalnızca hamileliğin mevcut olup olmadığının tespitiyle ilişkilendirildiğinde meselenin bu psikolojik tarafı tamamen gözden kaçırılmış olmaktadır. Dolayısıyla bugün için, kadının hamileliğinin teknolojik imkânlarla tespit ediliyor olması, iddet beklemenin gerekli olmadığı anlamına gelmemelidir. Boşanmaların pek çoğu öfke neticesinde verilen ani kararlarla meydana gelmektedir. Bu kararların neticesi ise genellikle pişmanlık ile sonuçlanmaktadır. Dolayısıyla taraflara tanınan bu iddet süresi tarafların öfkesinin yatışmasına ve olayları soğukkanlı ve akl-ı selim ile değerlendirmelerine imkân tanır.⁹⁵ Öfke ile kalplerde perdelenen sevgi ve şefkat gibi duyguların, öfkenin ortadan kalmasıyla yeniden ortaya çıkarak eşlerin tekrar birbirine dönmelerine ve evliliğin devamına imkân verebilir. Bu süre zarfında, kocanın eşini boşamasına sebep olan etken ortadan kalkmış olabilir ki bu da evliliğin devamının önündeki engelin kalkması anlamına gelir.⁹⁶ Eğer boşama tek defada yapıp biten bir şey olsaydı "Belki de Allah bundan sonra farklı bir durum ortaya çıkarır." ayetinin ifade ettiği hakikatlerin gerçekleşme imkânı olmaz ve ifadenin bir anlamı kalmazdı.⁹⁷

Ayette kadınları temizlik süreci içerisinde boşamak emredilmektedir. Bunun sebeplerinden bir tanesi belki de, hayızlı olmayan kadının, hayızın vereceği olumsuz duygulardan uzak olması sebebiyle meseleleri daha doğru bir şekilde değerlendirme imkânına sahip olmasıdır.

⁹¹ et-Talâk 65/1, 6.

⁹² Saffet Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu* (Konya: Mehîr Vakfı Yayınları, 2014), 215-217.

⁹³ et-Talâk 65/1.

⁹⁴ en-Nesefî, *Medâriku't-tenzîl*, 4/388; el-Beydâvî, *Envâru't-tenzîl*, 2/501.

⁹⁵ İsmail Hakkı Ünal, "Kur'an'da Aile Kurumu", *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı: 2 (2004/2), 7.

⁹⁶ Kurtubî, *el-Câmi'u li ahkâmi'l-Kur'an*, 18/104; Muhammed Cemâlüddîn el-Kâsımî, *Mehâsinü't-te'vîl* (Beyrût: Dâru'l-Kütüb el-İlmiyye, 2003), 7/118; Ahmed Mustafa el-Merâğî, *Tefsîru'l-Merâğî* (Beyrût: Dâru İhyai't-Türâs, tsz.), 10/116; Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur'ân'ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlîsi ve Tefsîri* (İstanbul: Bilmen Yay., 1995), 8/3754; Süleyman Ateş, *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsîri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1991), 9/483-484.

⁹⁷ eş-Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 5/299. Ayrıca bkz., Karaman v.d., *Kur'an Yolu*, 5/385.

Ayrıca eşlerin bu temizlik süresi içinde birbirlerine cinsel açıdan yaklaşımlarına bir engel de yoktur. Olası bir cinsel yaklaşma hem boşamaya engel olması hem de bu yaklaşmanın doğuracağı olumlu duygular boşama düşüncesinin bir süre de olsa ortadan kalkmasına sebep olabilir. Ayrıca geniş bir zamana yayılan boşama, eşlere barışmak, anlaşmazlıkları gidermek ve olumlu etkileşim kurabilmek için vakit kazandırır.⁹⁸

Kocaları tarafından boşanan kadınların bekleme süreleri üç kuru'dur.⁹⁹ Bu süre içerisinde eğer koca bu boşamadan pişman olup tekrar eşine dönmek isterse ve amacı yalnızca evlilik hayatını güzel bir şekilde devam ettirmek (ıslah) ise eşine dönmeye hak sahibi olan kendisidir ve bu dönme konusunda kocaya herhangi bir engel de çıkarılmamalıdır.¹⁰⁰ Ama eğer niyet bu değilse Kur'an, bu dönmeyi doğru bulmaz ve onu haram sayar.¹⁰¹

3.2. Boşanma Sonrası Eşlere Verilen Teselli

Taraflara zarar veren uyumsuz bir evliliği devam ettirmektense *ma'ruf*¹⁰² çerçevesinde gerçekleşecek olan bir boşanma daha doğru bir davranış olabilir. Bu en başta çocuklar için önemlidir. Sürekli bir çatışma ortamına şahit olan çocukların psikolojilerinin bozulması son derece muhtemeldir. Ama tarafların sorumluluklarının farkında olarak gerçekleştirecekleri bir boşanma, her iki tarafın da çocuklara karşı olan vazifeleri yerine getirmesi durumunda, onların yaşaması muhtemel sıkıntıyı ortadan kaldıracaktır.¹⁰³ Kur'an boşanarak birbirinden ayrılan eşlerin karşılıklı düşmanlık, kin ve nefret duygularını bir tarafa bırakmalarını emreder ve bu emri farklı ayetlerde üç defa tekrarlayarak konunun önemine ayrıca vurgu yapar.¹⁰⁴ Tarafların boşanma öncesinde ve sonrasında karşılıklı intikam duygularını bir tarafa bırakarak geçmişini unutup bundan sonra karşılıklı hak ve sorumluluklara riayet ederek hayatlarına devam etmelerini tavsiye eder.¹⁰⁵

Boşanmanın kaçınılmaz olduğu yani evliliğin kesin bir boşanma ile sonuçlanacağı durumlarda dahi eşlerin bir süre ayrı yaşamaları önem arz etmektedir. Çünkü bu zaman dilimi tarafların zihnen boşanmaya hazırlanmaları ve ani bir şok yaşamamaları için iyi bir geçiş evresi sağlayabilir.¹⁰⁶ Kur'an'ın öngördüğü şekilde eşler, iddet süresi dolduktan sonra birbirlerinden ayrılırsa yeni duruma uyum sağlayabilmek için kazanmış oldukları bu zaman, boşandıktan sonra yeni bir hayata başlama ve yeni bir evliliğe geçiş konusunda bir fırsat verebilir.¹⁰⁷ Bütün bu aşamalara rağmen yine de boşanmaya karar verirlerse, iyice düşünüp taşınma imkânı elde etmiş oldukları için, geçen bu zaman onlar için bir teselli ve yeniden moral kazanma fırsatı olur.

⁹⁸ Ebu'l-A'î'a Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an* (İstanbul: İnsan Yayınları, 1997), 6/326.

⁹⁹ el-Bakara 2/228.

¹⁰⁰ el-Bakara 2/228.

¹⁰¹ Ebu'l-Kâsım Cârullâh Mahmûd b. Ömer b. Muhammed ez-Zemahşerî, *Tefsîru'l-keşşâf an hakâiki ğavâmizi'd-tenzîl ve uyûni'l-ekâvîl fi vücûhi't-te'vîl* (Beyrût: Dâru'l-Kütüb el-İlmiyye, 1995), 1/269; er-Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 2/440; el-Kâdî Ebu Muhammed Abdülhak b. Ğâlib b. Atiyye, *el-Muharraru'l-vecîz fi tefsîri'l-kitâbi'l-Azîz* (Kâhire: Dâru'l-Fikr el-Arabî, tsz.), 1/306; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dîni Kur'an Dili* (İstanbul: Huzur Yayınevi, tsz.), 2/785; Bilmen, *Kur'an'ın Tefsiri*, 1/398.

¹⁰² el-Bakara 2/231.

¹⁰³ Sefa Saygılı, *Evlilikte Mutluluk Sanatı* (İstanbul: TÜRDAV Basım Yayım, 2001), 136.

¹⁰⁴ el-Bakara 2/229, 231; et-Talak 65/2.

¹⁰⁵ Kasapoğlu, "Kur'an'da Terapötik Boşama", 84.

¹⁰⁶ Tarhan, *Kadın Psikolojisi* (İstanbul: Nesil Yay., 2005), 245.

¹⁰⁷ Kasapoğlu, "Kur'an'da Terapötik Boşama", 80.

Evlilik sürecinde ortaya çıkan sorunlar sebebiyle iyice yıpranan, ardından gelen boşanma ile de karşı tarafa öfke, nefret gibi olumsuz duygular beslemeye başlayan eşler, bu aşamada birbirlerine zarar verme davranışları içine girebilirler. Hâlbuki eşlerin birbirlerine karşı bu aşamada da sorumlulukları vardır. Bu sorumluluklara riayet edilerek gerçekleşecek olan bir ayrılma belki de aile içinde yaşanan geçmiş çatışmaları unutturarak bozulan psiko-sosyal dengeyi yeniden sağlayacaktır.

Kur'an, boşanan eşe geri dönme veya ondan tamamen ayrılma konusunda dikkat edilmesi gereken hususlara da değinir. Öncelikle koca eşine dönerken herhangi bir art niyet taşımamalı, yalnızca aile birliğini devam ettirme davranışıyla hareket etmelidir. Eğer eşinden tamamen ayrılmayı düşünüyorsa herhangi bir maddi veya manevi zarar verme davranışı içine girmeden ayrılmalıdır.¹⁰⁸ Koca, eşine ve aile birliğine geri dönerken *ma'ruf*, eşinden tamamen ayrılırken ise *ihsan* ilkesi çerçevesi dışına çıkmamalıdır.¹⁰⁹ Ma'ruf, aklın veya şeriatın doğru bulduğu her bir davranıştır.¹¹⁰ İhsan ise, bir kimseye bir nimet vermek anlamının dışında bir de güzel davranışın ne olduğunu bilme veya güzel bir davranışta bulunma anlamında da kullanılmaktadır. İhsan adaletten daha üstün bir davranıştır. Çünkü adalet, kişinin hakkı olanı alıp olmayanı bırakmaktır. İhsan, vermesi gerekenden daha fazlasını verip alması gerekenden daha azını almaktır. Dolayısıyla kişinin adaleti gözetmesi vacip iken ihsanı gözetmesi mendubdur. Bu sebeple Allah (c.c.) Muhsinlerin mükâfatını daha üstün tutmuştur.¹¹¹ Evlilik birliğini temin etmek isteyen kocanın bu birlikteliği ma'ruf çerçevesinde ve adalet esası üzere kurması gerekmektedir. Evliliği tamamen sona erdirmek istiyorsa adaletin ilerisine geçerek ve kendinden fedakârlıkta bulunarak bu ayrılığın güzel bir şekilde sona ermesini temin etmesi istenmektedir. Bu tavsiyeye kulak asıldığında, boşanma ile ortaya çıkan ruhi sıkıntıların yıkıma götürmesini engellenmiş ve ortaya çıkan gerilimi sona ermiş olacaktır.¹¹²

Boşanma aşamasında erkeklere bu tavsiyeler yapılırken kadınlar, hamile iseler rahimlerindeki çocukları boşandıkları kocalarından gizlememeleri noktasında uyarılmışlardır. Ayrıca bu uyarı Allah'a ve ahiret gününe imana bağlanarak konunun önemine ayrıca vurgu yapılmıştır.¹¹³ Bu uyarılarla bir taraftan boşanma sonrasındaki görevlerin her ikisini de kapsadığına işaret edilirken diğer taraftan yaşanan hadisenin ortaya çıkardığı gerilim ve öfkeye teslim olunmaması gerektiği ifade edilmiştir. Çünkü nefisler cimriliğe meyyal yaratılmıştır¹¹⁴ ve bu aşamada ihsanı değil cimrilik duygularını beslemek meseleyi daha da içinden çıkılmaz bir hale getirecektir.

Ayette karşımıza çıkan bir başka işaret ise, boşanma aşamasındaki erkek ve kadınların ilk evliliklerini ısrarla devam ettirmeye gayret göstermelerinin istenmesidir. Konunun başında zikredilen ayet¹¹⁵ de dikkate alındığında bu sonuca ulaşmak daha da kolaylaşmaktadır. Çünkü ikinci bir eşle evlenildiğinde bu yeni evliliğin mutluluk getirme garantisi yoktur. Nitekim üçüncü boşamadan sonra tekrar eski eşe dönmenin hukuken nasıl gerçekleşmesi gerektiğini

¹⁰⁸ el-Kâsimî, *Mehâsinü't-te'vîl*, 7/122; el-Merâğî, *Tefsîr*, 10/118; es-Sa'dî, *Tefsîr*, 806.

¹⁰⁹ el-Bakara 2/229, 231; et-Talak 65/2.

¹¹⁰ er-Râğîb el-İsfehânî, *Müfredâtü el-fazî'l-Kur'ân*; 5. Baskı, (Dimeşk: Dâru'l-Kalem, 2011), 561.

¹¹¹ el-Bakara 2/195; el-Ankebût 29/69; et-Tevbe 9/91; en-Nahl 16/30. el-İsfehânî, *Müfredât*, 236.

¹¹² Kasapoğlu, "Kur'an'da Terapötik Boşama", 84.

¹¹³ el-Bakara 2/228.

¹¹⁴ en-Nisâ 4/128.

¹¹⁵ en-Nisâ 4/19.

anlatan ayetin¹¹⁶ vermek istediği bir mesaj da kanaatimizce eski eşe dönmenin ve evliliği devam ettirmenin doğru olacağıdır. Dolayısıyla bu safhaya gelmeden, eşlerdeki yanlışlar değil doğrular görülmeye gayret gösterilerek evliliğin devamı sağlanmalıdır. Böyle davranıldığında hem erkek, kadın ve çocuklar hem de toplum için çok daha faydalı ve doğru bir adım atılmış olunacaktır.

Bütün bu iyi niyet, gayret ve çabalara rağmen eşler ayrılmaya karar verirlerse Allah (c.c.) her birini ihsanıyla zengin edeceğine bildirmektedir.¹¹⁷ Taraflar ayrıldıktan sonra her birini diğere muhtaç etmeyecek veya kendilerine daha hayırlı eşler ve daha mutlu bir hayat nasip edecektir.¹¹⁸ Nitekim Tahrîm sûresinde Allah Teâlâ, “عَسَىٰ رَبُّهُ إِن طَلَّقَنَّ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِّنْكَ” (Peygamber) sizi boşarsa, ona sizden daha hayırlı... eşler verir.”¹¹⁹ buyurmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.s.) için geçerli olan bu durumun inananlar için de geçerli olması muhtemeldir. Allah Teâlâ, meydana gelen boşanma neticesinde ortaya çıkacak üzüntüyü hafifletmek için, her ikisine de nimet vad ederek teselli ve moral destek sunmuş ve hayata kaldığı yerden yine mutlu olarak devam edebileceğini ifade ederek tarafları yeni bir yaşama başlama konusunda motive etmiştir.

Talâk sûresinin 2-7. ayetlerinde, umum anlam ifade eden cümlelerle bir müminin hayatına ışık tutan ilkelere yer verilmiştir: “Kim Allah’a karşı saygısız davranmaktan kaçınırsa O, kendisine bir çıkış yolu gösterir ve ona hiç ummadığı bir yerden rızık verir... Kim Allah’a dayanıp güvenirse O kendisine yeter. Şüphesiz Allah emrini yerine getirendir... Allah her şey için bir ölçü koymuştur. Kim Allah’a karşı saygısızca davranmaktan uzak durursa Allah onun kötülüklerini örter ve mükâfatını büyütür... Allah kimseyi kendisine verdiğinden fazla bir şeyle sorumlu tutmaz. Allah bir zorluktan sonra bir kolaylık sağlayacaktır.” Her biri son derece büyük hakikatleri ifade eden bu cümleler, öncelikle boşanmanın eşiğine gelmiş hatta bu kararı fiiliyata dökmüş olan tarafların yaşadıkları bu hadiseye yukarıda zikredilen ilkeler çerçevesinde bakmasını istemektedir. Bununla birlikte ifadenin umumi olması münasebetiyle yalnızca boşanma hadisesi değil hayatta karşılaşılan her bir olaya karşı da bu ilkelerin geçerli olduğu ifade edilmiştir.

Netice olarak, bir müminin, karşılaştığı olaylar karşısında iyice daraldığında kendisi için hayırlı olanın ne olduğu noktasında kendini şartlandırmaması gerektiği anlaşılmaktadır. Bunun yerine Allah’ın takdirinin kendisi için hayır getireceğine inanması ve Allah’a karşı saygısız davranışlardan uzak duran kişiye O’nun mutlaka hayırlı bir çıkış yolu, bu sıkıntıyı aşma konusunda bir kolaylık, yaşanan olaya karşı dayanma gücü vereceğine inanması gerekmektedir. Ayrıca kusurlarını örterek ona büyük mükâfat verecektir. Ayetten, evlilik hususunda kişi ne kadar titiz davranırsa davranışın nihayetinde hakkında hayırlı olanın gerçekleşmesi için Allah’tan daima yardım talebinde bulunması gerektiği anlaşılmaktadır. Kişinin kendi başına aldığı kararlara göre hareket ettiğinde ortaya çıkabilecek olumsuz neticeler karşısında manevi çöküntüye uğraması muhtemeldir. Bunun yerine ma’ruf çerçevesinde sergilenmiş olan çabalardan sonra hayırlı neticeyi ihsan etmesi için Allah’a yöneldiğinde sonuç ne olursa olsun kişinin onu kabullenmesi daha kolay olacaktır. Ayrıca göstermiş olduğu bu teslimiyet sebebiyle Allah’tan mükâfat da bekleyebilecektir.

¹¹⁶ el-Bakara 2/230.

¹¹⁷ en-Nisâ 4/130.

¹¹⁸ er-Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 11/54.

¹¹⁹ et-Tahrîm 66/5.

Talak sûresinin üçüncü ayetinde, emrine uygun hareket eden kulunu hiç beklemediği ve ummadığı bir şekilde rızıklandıracağını ve hem bedenen hem de ruhen bir genişlik ve ferahlık vereceğinin ifade eden Allah (c.c.), bunun şartını Allah'a hakkıyla tevekkül etmek, O'na karşı tam bir teslimiyet içerisinde bulunmak ve başına gelen bir sıkıntıdan sonra rahata kavuşacağı ümidini muhafaza etmek olarak belirlemiştir.¹²⁰ İşte bu düşüncelere sahip olan bir mümin yaşadığı bu sıkıntılara karşı bir teselli ve moral destek bulur ve motivasyonunu kaybetmeden hayat yoluna tökezlemeden devam edebilir.

Sonuç

Allah (c.c.) insanı bir erkek ve bir kadından yarattığını haber vermektedir. Bunun hikmetinin ise, eşlerin birbirini tamamlayarak huzur ve sükûn içerisinde bir hayat yaşamalarını temin etmek olduğunu bildirmektedir. Çünkü asıl gayesi ahiret olan bir dinin, müntesiplerini bu hedef doğrultusunda bir hayat yaşamaya kolayca yönlendirebilmesinin şartlarından bir tanesi de mutlu bir hayat süreceği bir aile ortamı oluşturmaktır. Ailesiyle birlikte mutlu bir hayattan mahrum bir ferdin gerek dünya gerekse ahiret hayatının gereksinimlerini hakkıyla yerine getirebilmesi noktasında zorluklar yaşaması kaçınılmazdır. Bu sebeple İslam, mutlu bir aile yuvasına son derece önem vermiştir. Bunun için de gerekli hukuki ve ahlaki tedbirleri aarak ailenin mutluluğunun önündeki bütün engelleri kaldırmaya çabalamıştır.

İslam'ın ana kaynağı olan Kur'an, pek çok meseleyi ana hatlarıyla incelerken, aileye verilen önemin bir göstergesi olarak aile meselelerini son derece detaylı bir şekilde incelemiştir. Zihar, îlâ, mülâane, iftira gibi aile içinde ortaya çıkması muhtemel problemleri, her iki tarafın hukukuna da riayet ederek ve tarafların zarar görmesine müsaade etmeden son derece adil bir zeminde çözüme kavuşturmuştur. Meseleyi sadece hukuki zemin üzerinde de bırakmamış, bu hayatın yalnızca dünyadan ibaret olmayıp meselenin ahiret boyutunu da devreye sokmuştur. Dolayısıyla yaşanan sıkıntı ve problemlerle alakalı olarak son derece geniş bir bakış açısı ortaya koyarak karşı tarafa sabretmek ve bunun karşılığında ahirette mükâfata nail olma gibi geçici değil ebedi vaatlerde bulunmuştur. Diğer taraftan kişinin eşine karşı olan bakış açısını zahiri iyilik ve güzellik üzerine değil hayır umduğunda şer, şer umduğunda hayır olabilir ilkesi üzerine bina ederek ahiret odaklı bir hayat tarzının da temellerini atmıştır. Aynı bakış açısını çocuk sahibi olma veya olamama meselesinde de gündeme getirerek önemli olanın, yalnızca dünyada ve geçici olarak kişiye fayda sağlayan maddi menfaatlere sahip olmanın değil ebedi hayatta kişiye fayda veya zarar getiren şey olduğunu belirtmiştir.

Kur'an, aileyi daima bir arada tutmanın önemini vurgularken ve problemler karşısında her iki tarafa da manevi destek sunarken ayrılmanın kaçınılmaz olduğu durumlarda da yine ma'ruf ve ihsan çerçevesinde gerçekleşen ayrılığa da müsaade etmiştir. Fakat bunu yaparken de yine taraflara her türlü manevi desteği sağlamış ve bu ayrılığın gerek taraflara gerekse çocuklara en az zararı vererek gerçekleşmesini temin etmiştir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Kur'an, gerek aile birliği devam ederken ortaya çıkan problemlerde gerekse bir boşanma hadisesi yaşanırken öncesi ve sonrasıyla, bu problemi taraflara zarar vermeden aşmak için her türlü maddi tedbiri almıştır. Bununla birlikte yaşanması muhtemel manevi zararlara karşı da tarafları teselli edecek, onlara moral destek sağlayarak maneviyatlarının kuvvetlendirecek desteği sunmuştur. Böyle yaparak tarafların gerek aile birliği içerisinde gerekse boşanma aşamasında iken hayatlarını daha mutlu ve huzurlu bir şekilde yaşamalarının temin etmek istemiştir.

¹²⁰ Karaman, vd., *Kur'an Yolu*, 5/389-390.

Kaynakça

- Abduh, Mumammed. *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Hakîm eş-Şehîr bi Tefsîri'l-Menâr*. 3. Baskı. Mısır: Dâru'l-Menâr, 1368.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsîri*. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1991.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Kur'an'ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri*. İstanbul: Sentez Yayınevi, tsz.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'ab. *Sünenü Ebî Dâvûd*. İstanbul: Dâru Sehnûn ve Dâru'd-Da've 1992.
- ed-Dârimî, Ebû Muhammed Abdullâh b. Abdirrahmân. *Sünenü'd-Dârimî*. Beyrût: Dâru'l-Kütüb el-İlmiyye, tsz.
- el-Âlûsî, Ebu'l-Fazl Şihâbüddîn. *Rûhu'l-meânî fi tefsîri'l-Kur'ânî'l-azîmi ve's-seb'i'l-mesânî*. Beyrût: Dâru'l-Fikr, tsz.
- el-Beğavî, Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ûd el-Ferrâ. *Meâlimü't-tenzîl fi't-tefsîri ve't-te'vîl*. Beyrût: Dâru'l-Fikr, 1985.
- el-Beydâvî, el-Kâdî Nâsiruddîn Ebû Saîd Abdullah b. Ömer. *Envâru't-tenzîl ve esrâru't-te'vîl*. Beyrût: Dâru'l-Kütüb el-İlmiyye, 1999.
- el-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl. *el-Câmiu's-sahîh*. Beyrût: Dâru'l-Beşâir el-İslâmiyye, 2011.
- el-İsfehânî, er-Râğîb Müfredâtü elfazi'l-Kur'ân. Dimeşk: Dâru'l-Kalem 5. Baskı, 2011.
- el-Kâsânî, Alâüddîn Ebu Bekr b. Mes'ûd. *Bedâiu's-sanâi' fi tertîbi's-şerâi'*. Beyrût: Dâru'l-Kütüb el-İlmiyye, 2010.
- el-Kâsımî, Muhammed Cemâluddîn. *Mehâsinü't-te'vîl*. Beyrût: Dâru'l-Kütüb el-İlmiyye, 2003.
- el-Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî. *el-Cami'u li ahkâmî'l-Kur'an*. Kâhire: Dâru'l-Hadîs, 1996.
- el-Merâğî, Ahmed Mustafa. *Tefsîru'l-Merâğî*. Beyrût: Dâru İhyai't-Türâs, tsz.
- en-Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb, *Sünenü'n-Nesâî*. İstanbul: Dâru Sehnûn ve Dâru'd-Da've, 1992.
- en-Nesefî, Abdullâh b. Ahmed. *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vîl*. Beyrût: Dâru'n-Nefâis, 1996.
- er-Râzî, Fahrüddîn Muhammed b. Ömer. *Mefâtihu'l-ğayb*. Beyrût: Dâru'l-Kütüb el-İlmiyye, 1990.
- es-Sa'dî, Abdurrahmân b. Nâsır. *Tefsîru'l-Kerîmi'r-Rahmân fi tefsiri kelâmi'l-Mennân*. Kâhire: Ulî'n-Nühâ, 2000.
- es-Serahsî, Şemsüddîn Ebu Bekr Muhammed. *el-Mebsût*. Beyrût: Dâru'l-Fikr, 2000.
- eş-Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed. *Fethu'l-kadîr*. el-Mansûra: Daru'l-Vefâ, 1997.
- et-Taberî, İbn Cerîr. *Câmiu'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'ân*. Beyrût: Dâru'l-Fikr, 2001.
- ez-Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Cârullâh Mahmûd b. Ömer b. Muhammed. *Tefsîru'l-keşşâf an hakâiki ğavâmizi'd-tenzîl ve uyûni'l-ekâvîl fi vücûhi't-te'vîl*. Beyrût: Dâru'l-Kütüb el-İlmiyye, 1995.
- ez-Zuhaylî, Vehbe. *et-Tefsîru'l-münîr*. Beyrût: Dâru'l-Fikr, 1991.
- İbn Atiyye, el-Kâdî Ebu Muhammed Abdülhak b. Ğâlib. *el-Muharraru'l-vecîz fi tefsîri'l-kitâbi'l-azîz*. Kâhire: Dâru'l-Fikr el-Arabî, tsz.
- İbn Kesîr, İmâdüddîn Ebu'l-Fidâ İsmâîl. *Tefsîru İbn Kesîr*. Beyrût: er-Risâle el-Âlemiyye, 2010.
- İbn Kesîr, İmâdüddîn Ebu'l-Fidâ İsmâîl. *el-Bidâye ve'n-Nihâye*. Beyrût: Dâru İbn Kesîr, 2010.
- İbn. Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed el-Makdisî. *el-Muğnî*. Riyâd:,Mektebetü'r-Riyâd el-Hadîse, 1981.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd. *Sünenü İbn Mâce*. İstanbul: Dâru Sehnûn ve Dâru'd-Da've, 1992.

Karaman, Hayrettin vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2004.

Kasapoğlu, Abdurrahman. "Kur'ân'da Terapötik Boşama". *Bilimname*. sayı:9, (2005/3).

Köse, Saffet. *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*. Konya: Mehîr Vakfı Yayınları, 2014.

Mevdûdî, Ebu'l-A'îa. *Tefhîmü'l-Kur'ân*. İstanbul: İnsan Yayınları, 1997.

Müslim, Ebu'l-Hüseyn b. el-Haccâc. *Sahîh-u Müslim*, İstanbul:el-Mektebetü'l-İslâmiyye, tsz.

Özgüven, İbrahim Ethem. *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: PDREM Yay., 2000.

Saygılı, Sefa. *Evlilikte Mutluluk Sanatı*. İstanbul: TÜRDAV Basım Yayım, 2001.

Tarhan, Nevzat. *Mutluluk Psikolojisi*. Ankara: Timaş Yay., 2004.

Tarhan, Nevzat. *Kadın Psikolojisi*. İstanbul: Nesil Yay., 2005.

Ünal, İsmail Hakkı. "Kur'an'da Aile Kurumu". *Diyanet İlmî Dergi*. sayı: 2, (2004/2).

Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *Hak Dîni Kur'ân Dili*. İstanbul: Huzur Yayınevi, tsz.